

Válasz Wacha Balázs hozzászólására

Munkámban a Jókai-kódex ige-igekötő sorrendet tartalmazó, semleges, kijelentő módú mondatairól a következő állításokat teszem. (1) Prezentáló szerepet töltenek be, vagyis történetkezdő funkciójuk van, hiszen mindig címekben vagy egy eseménysor elbeszélésének élén állnak. E mondatok nem egyetlen esemény megtörténtét állítják, hanem események egy egész sorozatát vetítik elő. (2) Semleges aspektusúak, azaz Wacha Balázs korábbi véleményével ellentétben nem szabad változatai az igekötő-ige sorrendet tartalmazó, egyszeri, lezárult eseményt kifejező, azaz befejezett aspektusú mondatoknak. Ennek az állításnak a háttérében az az általános megállapítás áll, hogy a magyar mondat (nézőponti) aspektusa és információs szerkezete nem függetlenek egymástól sem a mai magyarban, sem a Jókai-kódex nyelvében. Egyszeri események esetében a befejezett nézőpont azt jelenti, hogy az esemény végállapotának elérését állítja a mondat, ezt fejezi ki az igekötő ige előtti pozíciója.

Wacha Balázs első kritikai megjegyzése szerint:

„erősebben el kellene különíteni 1) valamilyen "mondat szintű" megragadását a jelenségnek [...], az elrendezés mondaton belüli működését, és 2) a szerkezeteket tartalmazó mondatok szövegbeli működését, (szövegtani) minősítését. [...]

Röviden szólva tehát: a prezentáló jelleg megállapítását (Peredy egyéni értelmezésével) sikernek könyvelem el, de nem érzem meggyőzőnek azt az állítást, hogy ebből arra kellene következtetni, hogy aspektus szerinti minősítésről ezekben az esetekben szó sem lehet: a prezentáló szerkezetek maguk egymás közt aspektuálisan különbözhetnek.”

Mint a fentiekből kiderül, állításom lényege azonban pontosan az, amivel Wacha Balázs nem ért egyet, vagyis hogy a mondat szövegtani minősítése szorosan összefügg az információs szerkezettel, az pedig a nézőponti aspektus kifejezésével. Wacha azzal támasztja alá ellenvéleményét, hogy a mai magyar prezentáló mondatai között folyamatosakat és befejezetteket is találunk. Ez igaz, azonban arra a korrelációra is érdemes figyelni, hogy az általa idézett összes folyamatos prezentáló mondat jelen, míg az összes befejezett múlt idejű volt. Példái tehát akaratlanul további bizonyítékot szolgáltatnak arra, hogy a szövegtani funkció (jelen esetben a prezentálás) és az igeidő és -aspektus mondatszintű tulajdonságai nem független jellemzői a mondatnak.

Egyetértek Wacha Balázs mindazon észrevételeivel, melyek a prezentáló funkció fogalmának homályosságára világítanak rá, illetve azzal is, hogy a Kádár Edit által a csángó nyelvjárásban prezentálóként azonosított, események gyors egymásutániságát kifejező kontextusok nem feltétlenül prezentáló, vagy más értelemben azok, mint az általam prezentálónak nevezett történetkezdő kontextus. A prezentálás fogalmát preteoretikusan értettem, de a fogalom terheltségére való tekintettel szerencsésebb lett volna talán egyszerűen történetkezdő mondatokról beszélnem és a prezentálással való kapcsolat tisztázását későbbre hagynom.

Peredy Márta